

**Problematyka ważności i godziwości
sakramentu pokuty sprawowanego
w Bractwie Kapłańskim Świętego Piusa X (FSSPX)
według regulacji wydanych z okazji
Nadzwyczajnego Jubileuszu Roku Miłosierdzia
2015/2016**

Validity and licity: a discussion of the Society
of Saint Pius X's celebration of the Sacrament of Penance following
the regulations issued during the Extraordinary Jubilee
of the Year of Mercy 2015/2016

DAWID PIETRAS

Sąd Kościelny w Gorzowie Wlkp.

pietrasdawid@poczta.fm

<https://orcid.org/0000-0002-2545-1751>

Abstract: The analyzes contained in this article concern the Society of Saint Pius X (SSPX), with an emphasis on the community's celebration of the Sacrament of Penance. The study uses the dogmatic-legal method, which consists in the analyzes of existing legal regulations. The conducted research covers the period from 2015 until now, beginning with Pope Francis's granting of the faculty to validly and licitly hear confessions to the Society's priests on the occasion of the Extraordinary Jubilee of the Year of Mercy. This faculty is still in force. The aim of the study is to characterize the papal regulations, indicate their relationship to the rules contained in the current Code of Canon Law, and indicate the attitude of the community towards the granted faculty. The analyzes show that the regulations concern the SSPX's places of worship and were issued in order to facilitate the community's attainment of full ecclesial unity. It was also intended to establish certainty regarding the validity and legitimacy of the SSPX's celebration of this sacrament. In addition, the faculty was given habitually to canonically irregular priests who were not incardinated

and suspended. It should be understood as a relaxation of the SSPX's canonical censure. The Apostolic See did not impose any additional requirements on these clergy members. After issuance the faculty, the Society upheld the thesis that this sacrament was and still is valid due to the extraordinary jurisdiction caused by the state of the Church's crisis.

Keywords: Society of Saint Pius X; SSPX; validity and licity of penance; Year of Mercy

Abstrakt: Analizy zawarte w artykule dotyczą sprawowania sakramentu pokuty przez kapłanów Bractwa Kapłańskiego Świętego Piusa X (FSSPX). Celem opracowania jest scharakteryzowanie papieskich regulacji, ukazanie ich relacji do norm zawartych w aktualnym Kodeksie prawa kanonicznego oraz stanowiska wspólnoty wobec udzielonych upoważnień. W opracowaniu zastosowano metodę dogmatyczno-prawną, polegającą na analizie istniejących uregulowań prawnych. Przeprowadzone badania obejmują okres od 2015 roku, kiedy papież Franciszek wyposażył kapłanów Bractwa w upoważnienie do ważnego i godziwego celebrowania spowiedzi z okazji Nadzwyczajnego Jubileuszu Roku Miłosierdzia. Upoważnienie to wciąż obowiązuje. Analizy wykazują, że wydane upoważnienia dotyczą miejsc kultu FSSPX i zostały wydane w celu ułatwienia uzyskania przez tę wspólnotę pełnej jedności eklezjalnej oraz by uzyskać pewność co do ważności i godziwości tego sakramentu. Ponadto zostały udzielone habitualnie kapłanom nieregularnym kanonicznie, nieinkardynowanym i trwającym w suspensie, co należy rozumieć jako „rozluźnienie” tejszej cenzury w kwestii sakramentu pokuty. Stolica Apostolska nie postawiła przy tym żadnych dodatkowych wymagań wobec tych duchownych. Po wydaniu upoważnień Bractwo podtrzymało tezę, że sakrament ten był i jest ważny ze względu na „jurysdykcję nadzwyczajną” spowodowaną stanem kryzysu Kościoła.

Słowa kluczowe: Bractwo Kapłańskie Świętego Piusa X; FSSPX; ważność i godziwość spowiedzi; Rok Miłosierdzia

Wprowadzenie

Bractwo Kapłańskie Świętego Piusa X (*Fraternitas Sacerdotalis Sancti Pii X* – FSSPX) jest wspólnotą, która powstała w 1970 roku z inicjatywy abpa Marcela Lefebvre'a. Wierni przywiązani do „wcześniejszych form” liturgii stykają się z nią w ramach jej duszpasterskiej działalności. Korzystając z posługi kapłanów tego Bractwa, którzy celebrować liturgię z ksiąg z 1962 roku, wierni przystępują także do sakramentu pokuty. Kapłani tej wspólnoty trwają jednak w nieregularności kanonicznej, a jak wymaga prawodawca kodeksowy – do spowiadania prócz władzy święceń potrzebne jest także upoważnienie. By wyjść naprzeciw tym wiernym, a więc dla ich duchowego dobra, papież Franciszek – mimo braku regularności kanonicznej – upoważnił kapłanów Bractwa do ważnego i godziwego spowiadania. Dokonało się to decyzją samego biskupa rzymskiego z okazji Nadzwyczajnego Jubileuszu Roku Miłosierdzia w 2015/2016 roku. Wymagane upoważnienie (*facultas*) zostało udzielone

8 grudnia 2015 roku, a więc na rozpoczęcie wspomnianego Jubileuszu. Następnie listem apostolskim *Misericordia et misera* z 2016 roku upoważnienie to zostało przedłużone na czas nieokreślony i w rezultacie trwa do dziś.

Niniejszy artykuł jest kontynuacją poprzedniego artykułu pt. *Problematyka ważności i godziwości sakramentu pokuty sprawowanego w Bractwie Kapłańskim Świętego Piusa X (FSSPX) w latach 1970-2015*, w którym ukazany został status kanoniczny wspólnoty i kapłanów oraz podjęto problematykę ważności i godziwości sakramentu pokuty do czasu wydania omawianych papieskich regulacji. W niniejszym opracowaniu przybliżone zostaną normy wprowadzone przez biskupa rzymskiego, a także – można powiedzieć – fenomen prawny udzielenia upoważnienia do spowiadania kapłanom nieregularnym kanonicznie w świetle regulacji prawodawcy kodeksowego. Na końcu opracowania ukazane będzie stanowisko FSSPX wobec podjętej problematyki oraz stosunek Bractwa do papieskiego upoważnienia wydanego w 2015 roku, co będzie dopełnieniem tematyki obu artykułów.

Warto także zaznaczyć, że to opracowanie jest odpowiedzią na duchowe potrzeby wiernych korzystających z sakramentalnej posługi FSSPX. Staje się to coraz bardziej powszechne z powodu ograniczeń w sprawowaniu liturgii rzymskiej z 1962 roku, jakie wynikają z *motu proprio Traditionis custodes* papieża Franciszka z 16 lipca 2021 roku.

I. Upoważnienia nadane przez papieża Franciszka w 2015 roku – charakterystyka nowych regulacji

Bullą *Misericordiae vultus* wydaną 11 kwietnia 2015 roku papież Franciszek uroczystie zapowiedział w Kościele Nadzwyczajny Jubileusz Roku Miłosierdzia, który rozpoczął się 8 grudnia 2015 roku w uroczystość Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, a zakończył w niedzielę 20 listopada 2016 roku. Celem tego Jubileuszu było przypomnienie o Bogu Miłosiernym, przebaczącym grzechy (Franciscus 2015a; por. Zyzak 2017).

W związku z tymi wydarzeniami zmieniło się podejście do zagadnienia ważności i godziwości sakramentu pokuty w FSSPX. W liście skierowanym do abpa Rino Fisichelli przewodniczącego Papieskiej Rady ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji wydanym 1 września 2015 roku poprzedzającym Jubileusz papież Franciszek zapowiedział udzielenie kapłanom Bractwa upoważnienia do sprawowania sakramentu pokuty. Było to wyjście naprzeciw wiernym z różnych powodów uczęszczającym do kościołów tej wspólnoty (*di frequentare le chiese*; Franciscus 2015b; por. Pietras 2022b). W zakończeniu listu papież powołał się na biskupów zaświadczających o dobrej wierze i praktyce sakramentalnej tych wiernych połączonej jednak z trudnymi wa-

runkami duszpasterskimi. Franciszek wyraził nadzieję na rychłe znalezienie rozwiązań, by odzyskać pełną komunię eklezjalną z kapłanami i przełożonymi FSSPX. Następnie podkreślił, że ze względu na dobro tych wiernych – własną decyzją (*per mia propria disposizione*) – ustala, że ci, którzy w tym Świątym Roku Miłosierdzia przystąpią do sakramentu pokuty u kapłanów FSSPX, ważnie i zgodnie z prawem (*validamente e lecitamente*) otrzymają odpuszczenie grzechów (Franciscus 2015b, 976¹; por. Toxé 2015, 620-622; Nguyen 2015; Pietras 2022b, 107-110). Wskutek tego dokumentu od 8 grudnia 2015 roku, a więc od początku Jubileuszu kapłani Bractwa dysponowali upoważnieniem do ważnego i godziwego rozgrzeszania wiernych w sakramencie pokuty i pojednania.

Papież Franciszek ponownie ujął tę kwestię w liście apostolskim *Misericordia et misera* z 20 listopada 2016 roku na zakończenie Nadzwyczajnego Jubileuszu Roku Miłosierdzia. Przypomniał regulacje wydane na Rok Jubileuszowy, by wierni uczęszczający do kościołów FSSPX (*ecclesias adeunt ubi sacerdotes Fraternitatis Sancti Pii X sacra celebrant*) mogli otrzymać ważne i zgodne z prawem sakramentalne odpuszczenie grzechów (*valide liciteque suorum peccatorum absolutionem sacramentalem*). Następnie uzasadniając to duszpasterskim dobrem tych wiernych i ufając w dobrą wolę ich kapłanów, mając nadzieję na odzyskanie pełnej komunii kościelnej, mocą własnej decyzji (*Nostra ipsorum deliberatione*) postanowił przedłużyć to upoważnienie poza okres jubileuszowy (*decernimus ac statuimus hanc facultatem ultra iubilare tempus producere*). Ma to trwać aż do wydania nowych postanowień w tej sprawie (*usque ad nova hac de re mandata*), aby – jak napisał papież – nikomu nigdy nie zabrakło sakramentalnego znaku pojednania poprzez przebaczenie Kościoła (Franciscus 2016b, 12²). W ten sposób kapłani FSSPX otrzymali

---

¹ „Un’ultima considerazione è rivolta a quei fedeli che per diversi motivi si sentono di frequentare le chiese officiate dai sacerdoti della Fraternità San Pio X. Questo Anno giubilare della Misericordia non esclude nessuno. Da diverse parti, alcuni confratelli Vescovi mi hanno riferito della loro buona fede e pratica sacramentale, unita però al disagio di vivere una condizione pastorale difficile. Confido che nel prossimo futuro si possano trovare le soluzioni per recuperare la piena comunione con i sacerdoti e i superiori della Fraternità. Nel frattempo, mosso dall’esigenza di corrispondere al bene di questi fedeli, per mia propria disposizione stabilisco che quanti durante l’Anno Santo della Misericordia si accosteranno per celebrare il Sacramento della Riconciliazione presso i sacerdoti della Fraternità San Pio X, riceveranno validamente e lecitamente l’assoluzione dei loro peccati”.

² „Anno Iubilari fidelibus dedimus copiam, qui varias ob causas ecclesias adeunt ubi sacerdotes Fraternitatis Sancti Pii X sacra celebrant, ut ibi valide liciteque suorum peccatorum absolutionem sacramentalem recipere possent. Horum fidelium pro pastoralis bono, confidentes omnino in bonam voluntatem eorum sacerdotum unde, Deo adiuvante, plena communio in Ecclesia Catholica recuperari possit, Nostra ipsorum deliberatione decernimus ac statuimus hanc facultatem ultra iubilare tempus producere, usque ad nova hac de re mandata, ne ulli desit umquam reconciliationis signum sacramentale per Ecclesiae veniam”.

upoważnienie do sprawowania sakramentu pokuty, w tym władzę rozgrzeszania z grzechu aborcji, tak jak wszyscy kapłani (por. CIC/83, 1398; Franciscus 2021a³).

W tym miejscu powstaje jednak pytanie: Od jakiego momentu kapłan przechodzący do FSSPX, np. z diecezji, staje się członkiem wspólnoty i może korzystać z nadanego uprawnienia? Czy może korzystać z tego przywileju w trakcie okresu probacji (postulatu)? Wynika to zapewne ze statutów Bractwa czy dyrektoriów (kodeks fundamentalny), do których nie ma dostępu, gdyż traktowane są jako wewnętrzna sprawa wspólnoty. Podobnie powstaje *dubium*, czy ci kapłani mogą spowiadać poza miejscami kultu FSSPX. Papież Franciszek bowiem w liście do abpa Fisichelli oraz w liście apostolskim *Misericordia et misera* wyraźnie wskazał na możliwość sprawowania tego sakramentu w ich kościołach (*di frequentare le chiese officiate dai sacerdoti della Fraternità San Pio X; ecclesias adeunt ubi sacerdotes Fraternitatis Sancti Pii X sacra celebrant*). Wydaje się, że nawet przy zastosowaniu szerokiej interpretacji tego przywileju akt administracyjny winien być rozumiany zgodnie z właściwym znaczeniem słów i powszechnie przyjętym sposobem mówienia (CIC/83, 36 § 1, 77), co ograniczałoby używanie tego upoważnienia do miejsc kultu Bractwa.

Stolica Apostolska zdecydowała się także na określenie w prawie możliwości udzielania delegacji do asystowania przy zawarciu małżeństwa dla kapłanów FSSPX przez ordynariuszy miejscowych, czego dokonano listem Papieskiej Komisji *Ecclesia Dei* z 27 marca 2017 roku (Prot. N. 61/2010) skierowanym do przewodniczących konferencji biskupów (Congregatio pro Doctrina Fidei. Pontificia Commissio *Ecclesia Dei* 2017; por. Gonçalves 2018a; 2018b; Catozzella 2018; Dzierżon 2021; Pietras 2021, 476-478; 2022a; 2022b, 105-106; Belfiore 2016; Berthe 2021; Read 2017). Ponadto na początku tego listu nawiązano do udzielenia kapłanom Bractwa upoważnienia do ważnego i godziwego rozgrzeszania (*le facultà per confessare validamente i fedeli; la validità e la liceità del sacramento*), by nie pozostawiać wiernych w niepokoju sumienia oraz by ułatwić wspólnocie powrót do pełnej jedności eklezjalnej (Congregatio pro Doctrina Fidei. Pontificia Commissio *Ecclesia Dei* 2017⁴). W ten sposób podjęto się zadania uregulowania kwestii ważności

---

³ W cytacji zostały uwzględnione kanony księgi VI *Kodeksu prawa kanonicznego* zmienione przez papieża Franciszka konstytucją apostolską *Pascite gregem Dei* z 21 maja 2021 r. Zob. Liber VI. De sanctionibus poenalibus in Ecclesia. *Communicationes*, 53, 17-65.

⁴ „Come Ella sa, sono in corso da tempo diversi generi di incontri e iniziative intenti a riportare nella piena comunione la Fraternità Sacerdotale San Pio X. Di recente, il Santo Padre ha deciso, per esempio, di concedere a tutti i sacerdoti del suddetto istituto le facultà per confessare validamente i fedeli (Lett. *Misericordia et misera*, n. 12), in modo da assicurare la validità e la liceità del sacramento da loro amministrato e non lasciare nell'inquietudine le persone”.

obu sakramentów, do których u kapłana *ad validitatem* potrzebne jest upoważnienie. Zauważyć należy także, że papież Franciszek odniósł się do tych kwestii w swoich innych dwóch wypowiedziach. W trakcie wywiadu z 9 maja 2016 roku wspomniał o udzieleniu kapłanom FSSPX możliwości rozgrzeszenia z grzechu aborcji podczas Roku Miłosierdzia (Franciscus 2016a⁵; por. CIC/83, 1398; Franciscus 2016b, 12; Rubio 2017; Toxé 2015, 615-619; Czarnocki 2012; Skonieczny 2015). Natomiast w trakcie podróży do Fatimy 13 maja 2017 roku wskazał na wydane regulacje w sprawie upoważnienia do spowiadania i delegacji do asystowania przy zawarciu małżeństwa wypracowane przez Kongregację Nauki Wiary (Franciscus 2017⁶).

W rezultacie papieskiej decyzji od 8 grudnia 2015 roku kapłani FSSPX wciąż mają upoważnienie (*facultas*) do ważnego i godziwego udzielania abszolucji w sakramencie pokuty. Stolica Apostolska bowiem od czasu wydania tych dyspozycji nie opublikowała dotąd nowych norm, dlatego dalej moc prawną ma regulacja wyrażona w liście *Misericordia et misera* z 20 listopada 2016 roku. W kontekście tematu niniejszego artykułu zauważyć należy, że w trzech dokumentach zaznaczono literalnie, iż sprawowanie tego sakramentu dokonuje się „ważnie i godziwie” (*riceveranno validamente e lecitamente l'assoluzione dei loro peccati* – Franciscus 2015b, 976; *valide liciteque suorum peccatorum absolutionem sacramentalem recipere possent* – Franciscus 2016b, 12; *assicurare la validità e la liceità del sacramento* – Congregatio pro Doctrina Fidei. Pontificia Commissio *Ecclesia Dei* 2017, 426; por. Pietras 2021, 473-474). Wszystko to ma sprzyjać wewnątrzkościelnemu pojednaniu, co zaznaczono we wszystkich wyżej wymienionych dokumentach.

Ponadto w odpowiedzi Papieskiej Komisji *Ecclesia Dei* z 14 listopada 2018 roku (Prot. N. 39/2011L – ED) na *dubium*, jakie wystosował autor niniejszego opracowania, wyjaśniono, że to upoważnienie otrzymali także inni kapłani wspólnot związanych z FSSPX, ale niestanowiących strukturalnie części Bractwa (Congregatio pro Doctrina Fidei. Pontificia Commissio *Ecclesia Dei* 2018, 12⁷;

⁵ „Durant cette Année de la miséricorde, il m’a semblé que je devais autoriser leurs confesseurs à pardonner le péché d’avortement. Ils m’ont remercié de ce geste”.

⁶ „Alcuni giorni fa, la ‘feria quarta’ della Congregazione per la Dottrina della Fede, la loro sessione – la chiamano ‘feria quarta’ perché si fa di mercoledì – ha studiato un documento, e il documento ancora a me non è arrivato, lo studio del documento. Questa è la prima cosa. Secondo: i rapporti attuali sono fraterni. L’anno scorso io ho dato la licenza per la confessione a tutti loro, anche una forma di giurisdizione per i matrimoni”.

⁷ Pyt.: „Does the authority for absolution received by the priests of the FSSPX from Pope Francis through the Apostolic Letter *Misericordia et misera* include priests of religious communities that are part of the Fraternity and priests of religious communities that are associated with the Fraternity but are not formally part of it?”. Odp.: „Affirmative”.

por. CIC/83, 18, 52; Pietras 2021, 473-474, 486-487)⁸. Wydaje się jednak, że odpowiedź Komisji na prywatny list stoi w opozycji do normy kodeksowej kan. 52 CIC/83, według której poszczególne dekrety ma moc prawną tylko w odniesieniu do osób, dla których został wydany.

Należy również zauważyć, że regulacje, jakie wydał papież Franciszek, są dla wiernych przywiązanych do „dawnych obrzędów” z 1962 roku pewną pomocą ze względu na ograniczenie dostępu do tej liturgii poprzez papieskie *motu proprio Traditionis custodes* z 16 lipca 2021 roku (Franciscus 2021b) oraz *Responsa ad dubia* Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów z 4 grudnia 2021 roku (Prot N. 620/21). W świetle owych *Odpowiedzi* upoważnionymi do używania *Rituale Romanum* z 1952 roku, a więc do celebracji liturgii sakramentu pokuty według obrzędów z 1962 roku, są jedynie kapłani parafii personalnych (Franciscus 2021b, 1, 8; Congregatio de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum 2021⁹; por. Franciscus 2022a). Celebrować spowiedź świętą przy użyciu tego rytuału mogą także kapłani wspólnot erygowanych przez Papieską Komisję *Ecclesia Dei*, które mają to upoważnienie na mocy prawa specjalnego wyrażonego w dekretach erygowania, konstytucjach bądź statutach (CIC/83, 20; Pietras 2021, 335-396). Dlatego w tym miejscu należy wspomnieć o dekreście z 11 lutego 2022 roku wydanym przez papieża Franciszka dla Bractwa Kapłańskiego Świętego Piotra (FSSP), w którym podkreślono prawo tych kapłanów do używania ksiąg z 1962 roku (Franciscus 2022a). Jednak mimo tych wyjątków w możliwości stosowania tego *Rituale Romanum* liczba wiernych korzystających z posługi sakramentalnej u kapłanów FSSPX wciąż wzrasta.

⁸ Należą do nich wspólnoty benedyktyńskie, karmelitańskie, kapucyńskie itd. Taką wspólnotą jest m.in. opactwo Naszej Pani z Bellaigue w Virlet oraz klasztor Matki Bożej Całkowitego Zaufania w Perdechat we Francji.

⁹ „È possibile, secondo quanto disposto dal Motu Proprio *Traditionis custodes*, celebrare i Sacramenti con il *Rituale Romanum* e con il *Pontificale Romanum* precedenti alla riforma liturgica del Concilio Vaticano II? *Si risponde*: Negativamente. Solo alle parrocchie personali canonicamente erette che, secondo quanto disposto dal Motu Proprio *Traditionis custodes*, celebrano con il *Missale Romanum* del 1962, il Vescovo diocesano è autorizzato a concedere la licenza di usare solo il *Rituale Romanum* (ultima *editio typica* 1952) e non il *Pontificale Romanum* precedente alla riforma liturgica del Concilio Vaticano II. [...] Questa Congregazione, esercitando, per la materia di sua competenza, l'autorità della Santa Sede (cf. *Traditionis custodes*, n. 7), ritiene che, volendo progredire nella direzione indicata dal Motu proprio, non si debba concedere la licenza di usare il *Rituale Romanum* e il *Pontificale Romanum* precedenti alla riforma liturgica, libri liturgici che, come tutte le norme, le istruzioni, le concessioni e le consuetudini precedenti, sono stati abrogati (cf. *Traditionis custodes*, n. 8). Solo alle parrocchie personali canonicamente erette che, secondo quanto disposto dal Motu Proprio *Traditionis custodes*, celebrano con il *Missale Romanum* del 1962, il Vescovo diocesano è autorizzato a concedere la licenza di usare solo il *Rituale Romanum* (ultima *editio typica* 1952) e non il *Pontificale Romanum* precedente alla riforma liturgica del Concilio Vaticano II”. Jest to odpowiedź do 1 i 8 punktu *motu proprio Traditionis custodes*.

2. Upoważnienia dla kapłanów Bractwa Kapłańskiego Świętego Piusa X a regulacje prawodawcy kodeksowego

Prawodawca kodeksowy stanowi, że jedynie ordynariusz miejsca jest kompetentny do udzielania upoważnienia wszystkim prezbiterom do spowiadania jakichkolwiek wiernych (CIC/83, 969 § 1). Fenomen opisywanej sytuacji polega na tym, że wobec kapłanów FSSPX uczynił to sam biskup rzymski jako ordynariusz miejsca i jako ordynariusz całego Kościoła katolickiego (CIC/83, 134, 331-333). Dokonało się to – jak już wspomniano – z jego własnej inicjatywy i stanowi wydarzenie bez precedensu, gdyż to biskup diecezjalny czy jego wikariusz generalny zazwyczaj udzielają upoważnienia do spowiadania na terenie własnego Kościoła partykularnego, co wynika z norm kodeksowych (CIC/83, 967 § 2, 969 § 1, 971, 974 § 2-3). Papież Franciszek zdecydował się więc na udzielenie kapłanom Bractwa upoważnienia ogólnego do spowiadania wiernych.

Prawodawca kodeksowy daje możliwość udzielenia upoważnienia na czas określony bądź nieokreślony. Papież udzielił kapłanom FSSPX upoważnienia – jak już zaznaczono – najpierw na czas Roku Miłosierdzia, a następnie do wydania nowych regulacji w tej sprawie, czyli *de facto* na czas nieokreślony (CIC/83, 972). Ponadto habitualne upoważnienie do spowiadania powinno być udzielone na piśmie (CIC/83, 973; por. CIC/83, 37, 51). Franciszek zawarł tę kwestię w listach wydanych z okazji Jubileuszu Miłosierdzia. Pierwszy skierowany był do przewodniczącego Papieskiej Rady ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji. Dlatego w komunikacie Bractwa z 1 września 2015 roku, a więc w sam dzień wydania listu zaznaczono, że wspólnota dowiedziała się o tym z mediów, gdyż ze strony Stolicy Apostolskiej nie wystosowano pisma do FSSPX w tej sprawie (Fraternité Sacerdotale Saint-Pie X 2015¹⁰; Nguyen 2015¹¹). Jest to o tyle zastanawiające, że w myśl prawodawcy kodeksowego upoważnienie powinno być przedstawione kapłanom, których ono dotyczy (CIC/83, 54-56). Nic nie wiadomo także, by po liście apostolskim *Misericordia et misera* z 20 listopada 2016 roku, w którym przedłużono udzielone upoważnienie, był wystosowany list w tej sprawie do przełożonych Bractwa czy całej wspólnoty.

Kolejna kwestia warta wyjaśnień to fakt, że – jak to już wcześniej ukazano – kapłani FSSPX nie trwają w regularności kanonicznej. Mimo braku inkar-

¹⁰ „La Fraternité Saint-Pie X apprend, par la presse, les dispositions que le pape François a prises à l’occasion de la prochaine Année sainte”.

¹¹ „Fourth, a question also arises as to why there was not a direct communication to the SSPX. The communiqué from the SSPX indicates that they only learned about it via the press. Generally, grants of faculty are communicated directly to the cleric to whom the faculty is being granted or to the cleric’s superior, where appropriate”.

dynacji, trwania w suspense czy w nieregularności do wykonywania święceń papież Franciszek zdecydował się na udzielenie upoważnienia. W sytuacji kapłanów tej wspólnoty decyzję papieża należy więc rozumieć jako „rozluźnienie” suspense w kwestii spowiedania – zniesienie zakazu i udzielenie upoważnienia. Zauważyć także trzeba, iż w sytuacji zwolnienia z cenzury zakłada się, że przestępca odstąpił od upor, a więc żałował za popełnione przestępstwo, odpowiednio naprawił szkody i zgorzenie lub przynajmniej poważnie to przyrzekł. Zwalniający z cenzury może także nałożyć pokutę (CIC/83, 1347 § 2, 1358; por. Daly 2018, 53-54). Ponadto prawodawca kodeksowy stanowi, że upoważnienia do spowiedania należy udzielać tylko kapłanom, których odpowiedzialność stwierdzi się przez egzamin lub skądinąd o tym wiadomo (CIC/83, 970). Spowiednik bowiem winien w sprawowaniu tego sakramentu wiernie stosować się do nauki Magisterium i norm wydanych przez kompetentną władzę (CIC/83, 978 § 2). Wobec kapłanów FSSPX Stolica Apostolska nie postawiła żadnych dodatkowych wymagań mimo wciąż nieuregulowanego statusu kanonicznego duchownych oraz wspólnoty.

Należy postawić także pytanie: Czy miejscowy ordynariusz może z poważnej przyczyny odwołać uprawnienie do sprawowania sakramentu pokuty przez kapłanów FSSPX w swoim Kościele partykularnym, skoro posługują się upoważnieniem otrzymanym od samego biskupa rzymskiego? Prawodawca kodeksowy daje taką możliwość ordynariuszowi miejsca, który powinien o tym poinformować własnego ordynariusza danego kapłana, własnego z racji inkardynacji (CIC/83, 974). Kapłani Bractwa nie są jednak nigdzie inkardynowani, jak już wykazano w poprzednim opracowaniu, dlatego nie mają jako duchowni własnego ordynariusza. W sytuacji więc odwołania upoważnienia należałoby poinformować Stolicę Apostolską, a także powiadomić przełożonych FSSPX. Po opublikowaniu *motu proprio Traditionis custodes* dykasteriami odpowiedzialnymi za kwestie liturgii z 1962 roku i wspólnot ją celebrujących były Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów oraz Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego (Franciscus 2021b, 6, 7). Obecnie na mocy konstytucji apostolskiej *Praedicate Evangelium* z 19 marca 2022 roku są to Dykasteria ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów oraz Dykasteria ds. Instytutów Życia Konsekrowanego oraz Stowarzyszeń Życia Apostolskiego (Franciscus 2022b, 93, 121-127).

3. Stanowisko Bractwa Kapłańskiego Świętego Piusa X wobec otrzymanych upoważnień do ważności i godziwości sakramentu pokuty

Bractwo Kapłańskie Świętego Piusa X od początku swego istnienia podkreślało, że po *Vaticanum II* w Kościele panuje głęboki kryzys spowodowany modernizmem. W rozumieniu wspólnoty – jak ujmuje to ks. Karol Stehlin – ta sytuacja upoważnia kapłanów Bractwa do korzystania z „jurysdykcji nadzwyczajnej bądź zastępczej” (*iurisdictio extraordinaria seu suppletiva*) w poszczególnych przypadkach. Podkreśla także, że to sami przedstawiciele „jurysdykcji zwyczajnej” spowodowali ten stan konieczności oraz że na podstawie kan. 19, 144 i 1752 CIC/83 można mówić o „całkowicie ważnej i prawidłowej czynności jurysdykcyjnej” (Stehlin 2013¹²; por. Kondratuk 2002, 5-11). Pedro María Reyes Vizcaíno podkreśla jednak, że w świetle tradycji kanonistycznej to nie stan wyższej konieczności powoduje działanie zasady *Ecclesia supplet*, ale błąd powszechny lub wątpliwość pozytywna i prawdopodobna w konkretnym przypadku, który rzeczywiście może być wywołany stanem konieczności (Reyes Vizcaíno 2015, 81-82)¹³.

W innych opracowaniach Bractwo podkreśla zastosowanie „jurysdykcji zastępczej” przy spowiedzi na mocy kan. 144 CIC/83 na podstawie błędu powszechnego. Motywuje to duchową potrzebą wiernych oraz faktem, że obecność kapłanów FSSPX w wielu miejscach ich posługi duszpasterskiej

¹² „Taki przypadek zachodzi z następujących przyczyn: 1. Z trwałego kościelnego stanu konieczności wynika kościelne prawo konieczności. Z tego wynika, że: 2. Powstaje prawo dotkniętych przez stan konieczności wiernych do sakramentów i katolickiej nauki (kan. 213) u księży bez jurysdykcji zwyczajnej, a to dlatego, że sami przedstawiciele jurysdykcji zwyczajnej sami spowodowali stan konieczności (zob. też kan. 214, 217, 961, 1335). 3. Ponieważ szczególna sytuacja aktualnego stanu konieczności nie jest przewidziana w prawie kanonicznym, powołuje się ono w kan. 19 na ogólne zasady Kościoła, z których najwyższe mówi: *salus animarum suprema lex* (kan. 1752). Z tych zasad wywodzi się jurysdykcja zastępcza, która była już stosowana w podobnych stanach konieczności przez wielkich świętych. 4. Ta jurysdykcja uzyskuje od samego Kościoła swe uzupełnienie we wszystkich pozostałych wątpliwych przypadkach, tak że zgodnie z zasadą *Ecclesia supplet* (kan. 144) trzeba w tym przypadku mówić o całkowicie ważnej i prawidłowej czynności jurysdykcyjnej”.

¹³ „De esta manera introducun un elemento nuevo en la potestad de suplencia, que es el estado de necesidad. En esta línea argumentativa, la potestad de régimen les llega a los sacerdotes de la FSSPX por la vía de suplencia, originada no por el error o la duda, sino por el estado de necesidad. [...] Hemos de recordar que el can. 144 no considera el estado de necesidad entre las circunstancias que dan lugar a la suplencia de jurisdicción. La norma del can 144 responde a una vieja tradición canónica, sin embargo nunca se ha considerado que el estado de necesidad sea capaz de conceder potestad ejecutiva de régimen por la vía de suplencia. [...] Nos encontramos de esta manera ante una tesis que es del todo original en el derecho de la Iglesia, tanto que un autor no duda en considerar muy arrogante el uso de la analogía para considerar el estado de necesidad como un supuesto de suplencia de jurisdicción, y eso no en algún supuesto circunstancial, sino de modo general”.

wytwarza u wiernych istnienie błędu powszechnego. Ponadto – jak zawarto w opracowaniu ks. Ramona Anglesa – udanie się do księdza rozumianego jako „modernista” może spowodować „duchową szkodę” (nawet „duchową śmierć”) dla wiernego Bractwa. Według niego sakrament pokuty w tej społeczności jest ważny z powodu wątpliwości pozytywnej i prawdopodobnej, jaka rodzi się u kapłanów FSSPX (Angles 1997, 2.6.1¹⁴, 3.5¹⁵; por. Reyes Vizcaíno 2015, 83-85¹⁶). Inne istotne dla podjętej problematyki opracowanie zostało umieszczone na oficjalnej stronie Bractwa dla dystryktu w Stanach Zjednoczonych. W nim powołano się ponownie na kan. 144 CIC/83 (błąd powszechny oraz wątpliwość pozytywna i prawdopodobna), kan. 142 § 2 CIC/83 (ważność aktu władzy delegowanej zakresu wewnętrznego dokonany przez nieuwagę po jej upływie) oraz na kan. 976 (o sytuacji niebezpieczeństwa śmierci). Autor podkreślił realne podstawy moralnej niemożności udania się do spowiedzi do kapłana mającego jurysdykcję z powodu obecnego kryzysu Kościoła. Następnie powołał się na kan. 1335 CIC/83, w którego świetle penitent może prosić o sakrament pokuty z jakiegokolwiek słusznej przyczyny (Society of Saint Pius X 2013¹⁷).

---

¹⁴ „In the Society of St. Pius X chapels, schools, Mass centers, summer camps, and extraordinary gatherings of faithful in the occasion of pilgrimages, ordination ceremonies, and similar cases, it is sufficient for a priest to sit in the confessional, to put on a violet stole or to give some external public sign which the faithful recognize as an indication that he is ready to hear confessions for a group of people, for common error at least *de iure* to exist. In many established chapels the common error will be *de facto*. The priest in such conditions will VALIDLY absolve the faithful in virtue of Canon 209, New Code Canon 144. He will also LICITLY use this power because of the need of the souls who, without his action, would be obliged to remain for some time without confession, or else to go to a Modernist priest who may very well put their faith in danger”.

¹⁵ „A priest of the Society of St. Pius X doubts about the existence of common error for confessions or for marriages in his chapel. He realizes that there are many canonical reasons and arguments for it, but he still doubts because the Bishop or the chancellor of the diocese say that such absolutions and marriages are invalid. The Church supplies jurisdiction because his doubt of law is positive and probable”.

¹⁶ Reyes Vizcaíno podejmuje ocenę tezy, jakoby *jurysdykcja zastępcza* miała wynikać z zagrożenia duchową śmiercią w obecnej sytuacji Kościoła na mocy kan. 976 CIC/83. Zwraca uwagę na to, iż normy zawierające wyjątek od ustawy winno się interpretować według znaczenia słów (CIC/83, 17) i ściśle (CIC/83, 18).

¹⁷ „Extraordinarily, however, the Church supplies jurisdiction without passing by the constituted authorities. This is foreseen in the 1983 Code of Canon Law: – when the faithful think the priest has a jurisdiction which he does not have (canon 144) [common error], – when there is a probable and positive doubt that the priest has jurisdiction (canon 144), – when a priest inadvertently continues to hear confessions once his faculties have expired (canon 142, §2), and – when the penitent is in danger of death (and then even if the priest is laicised or an apostate, even though a Catholic priest is at hand) (canons 976, 1335). Therefore, the Church, wanting the ready availability of penance, extraordinarily supplies jurisdiction in view of the needs of her children, and it is granted all the more liberally the greater their need. Now, the nature of the present crisis in the Church is such that the faithful can on good grounds feel it a moral impossibility to approach priests having ordinary jurisdiction. And so, whenever the faithful need the graces of penance and want to receive them from

Omawianą „jurysdykcję zastępczą” scharakteryzował także w swoim opracowaniu bp Bernard Tissier de Mallerais – jeden z biskupów FSSPX. Wskazał, że w rozumieniu Bractwa owa jurysdykcja ma trzy cechy. Jest przede wszystkim z definicji „jurysdykcją zastępczą” złączoną z zasadą *Ecclesia supplet*. Dlatego – w myśl wspólnoty – to nie papież ani hierarchia diecezjalna daje jurysdykcję kapłanom FSSPX („tradycyjnemu duchowieństwu”), ale czyni to sam Kościół i Jezus Chrystus jako Głowa swego Ciała Mistycznego. Drugą cechą jest to, że jest to „jurysdykcja personalna”, a nie terytorialna. Kapłani Bractwa mają więc jurysdykcję nad osobami, które korzystają z ich posługi, a nie nad konkretnym terytorium. Trzecią cechą tej jurysdykcji jest to, że w dużej mierze „zależy ona od wiernych”. Ta ostatnia wynika zapewne z faktu, że to sami wierni proszą o akt jurysdykcji (Tissier de Mallerais 1991, II¹⁸; por. Reyes Vizcaíno 2015, 80-83).

W rezultacie, utrzymując przekonanie istnienia u kapłanów FSSPX „jurysdykcji zastępczej”, Bractwo krytycznie odniosło się do bulli papieża Franciszka *Misericordiae vultus* (Franciscus 2015a) w artykułach opublikowanych w periodyku „Fideliter” oraz na swojej oficjalnej stronie (Sélégny 2015; Bouchacourt 2015). Podobnie w komunikacie z 1 września 2015 roku, a więc w dniu opublikowania listu papieża Franciszka do abpa Fisichelli (Franciscus 2015b), wspólnota wyraziła swoją wdzięczność za otrzymane upoważnienie do spowiadania, co określiła mianem „ojcowskiego gestu”. Jednocześnie w kolejnym zdaniu zaakcentowano przekonanie, że FSSPX zawsze celebrowało sakrament pokuty na mocy „jurysdykcji nadzwyczajnej” wynikającej z *Normae generales Kodeksu prawa kanonicznego* (Fraternité Sacerdotale Saint-Pie X 2015¹⁹). Podobnie 3 września 2015 roku wypowiedział się w wywiadzie ks. Pierpaolo Petrucci – przełożony FSSPX we Włoszech. Wyraził

---

priests whose judgment and advice they can trust, they can do so, even if the priests do not ordinarily have jurisdiction. Even a suspended priest can do this for the faithful who ask: *‘for any just cause whatsoever’* (canon 1335). This is even more the case if a faithful Catholic can foresee his being deprived of the true sacrament of penance from priests with ordinary jurisdiction until he dies”.

¹⁸ „Let us strive to describe the characteristics of this supplied jurisdiction. 1) first of all it is a supplied jurisdiction. This is its definition. It is the supplying for the absence of jurisdiction in a priest or a bishop: ‘Ecclesia supplet’. It is neither the Pope nor the diocesan hierarchy which gives their flock to the traditional clergy, but the Church, and Our Lord Jesus Christ as Head of His Mystical Body. It is they who sanction and declare this case of necessity for the faithful. [...] 2) it is a personal and not a territorial jurisdiction. [...] Your priests have jurisdiction over your persons and not over a territory. Traditional priests have jurisdiction over each one of their faithful who come to their chapel or traditional church or traditional convent or priory, and they do not have jurisdiction over a determined territory as for example the territory of a parish. [...] 3) finally, the third characteristic of this supplied jurisdiction is that it depends a great deal on the faithful”.

¹⁹ „La Fraternité Saint-Pie X exprime sa reconnaissance au Souverain Pontife pour ce geste paternel. Dans le ministère du sacrement de pénitence, elle s’est toujours appuyée, en toute certitude, sur la juridiction extraordinaire que confèrent les *Normae generales* du Code de droit canonique”.

wdzięczność papieżowi Franciszkowi, ale podtrzymał tezę o zawsze ważnej i godziwej celebracji sakramentu pokuty poprzez sytuację kryzysu w Kościele bez względu na decyzję papieską (Petrucci 2015)²⁰.

Zakończenie

W niniejszym artykule ukazano, w jaki sposób Stolica Apostolska – mając świadomość wagi sakramentu pokuty – zdecydowała się na uregulowanie kwestii spowiedzi świętej celebrowanej w FSSPX. Uczyniono to, by wierni, którzy przyłączyli się do „dawnych form liturgicznych” oraz do FSSPX, mogli ważne i godziwie wyznać swoje grzechy u kapłana tej wspólnoty. Zauważa się także, że wiernych tych jest coraz więcej z powodu ograniczonego dostępu do tej liturgii poprzez *motu proprio Traditionis custodes* papieża Franciszka z 16 lipca 2021 roku (Franciscus 2021b). Spowiedzi w omawianym Bractwie stały się więc ważne i godziwe w wyniku upoważnienia (co wymagane jest do ważności), jakie od 8 grudnia 2015 roku z okazji Nadzwyczajnego Jubileuszu Roku Miłosierdzia papież Franciszek udzielił kapłanom tej wspólnoty. Upoważnienie to wciąż trwa, gdyż – jak zaznaczono – obowiązuje do czasu wydania nowych regulacji w tej kwestii, których dotąd nie wprowadzono. W rezultacie kapłani FSSPX na mocy listu apostolskiego *Misericordia et misera* z 20 listopada 2016 roku wciąż mają upoważnienie (*facultas*) do ważnego i godziwego szafowania sakramentem pokuty i pojednania.

Udzielając upoważnienia kapłanom Bractwa mimo ich nieregularności kanonicznej, papież pragnął usunąć dylematy moralne i niepokoje sumienia u wiernych korzystających z posługi tych duchownych. Był to także krok do przywrócenia FSSPX do pełnej jedności eklezjalnej. Papież dokonał tego, używając swej najwyższej władzy w Kościele katolickim, mimo iż kapłani ci pozostają nadal nieinkardynowani i trwają w nieuregulowanym statusie kanonicznym. Bractwo Kapłańskie Świętego Piusa X wyraziło wdzięczność papieżowi Franciszkowi za udzielone upoważnienie, ale trwa przy stanowisku, że sakrament ten był zawsze ważny z powodu „stanu wyższej konieczności” spowodowanego kryzysem Kościoła po II Soborze Watykańskim.

---

²⁰ „Nous sommes très heureux et pleins de reconnaissance envers le Souverain Pontife qui a décrété que les personnes qui durant l’Année Sainte de la Miséricorde *iront célébrer le Sacrement de la Réconciliation* auprès des prêtres de la Fraternité Saint Pie X, recevront valablement et licitement l’absolution de leurs péchés. Mais nous avons de tout temps administré valablement et licitement les Sacrements en vertu des normes générales du Code de Droit canon à cause de cette crise qui perturbe l’Église”.

SKRÓTY

CIC/83 – Kodeks Prawa Kanonicznego (1983)

BIBLIOGRAFIA

- Angles, Ramon. 1997. *Validity of Confessions and Marriages in the Chapels of the Society of Saint Pius X. A Canonical Study*. Dostęp: 04.01.2023. <http://www.catholicapologetics.info/apologetics/defense/validity.htm>.
- Belfiore, Gianluca. 2016. Commento alla Lettera della Pontificia Commissione 'Ecclesia Dei' ai Presuli delle Conferenze episcopali interessate circa la licenza per la celebrazione di matrimoni dei fedeli della Fraternità San Pio X (4 aprile 2017). *Monitor Ecclesiasticus*, 131, 591-595.
- Berthe, Pierre-Marie. 2021. Des diocèses de France et la Fraternité Sacerdotale Saint-Pie X: La célébration des mariages dans le cadre de la lettre du 27 mars 2017. *Revista Española de Derecho Canónico*, 78, 21-52.
- Bouchacourt, Christian. 2015. *Quelques réflexions sur la bulle „Misericordiae vultus” annonçant le jubilé extraordinaire de la miséricorde*. Dostęp: 04.02.2022. <https://laportelatine.org/actualite/quelques-reflexions-sur-la-bulle-misericordiae-vultus-annoncant-le-jubile-extraordinaire-de-la-misericorde-abbé-christian-bouchacourt-23-juin-2015>.
- Catozzella, Francesco. 2018. La validità dei matrimoni celebrati davanti ai sacerdoti della Fraternità san Pio X. Commento alla Lettera della Pontificia Commissione *Ecclesia Dei. Ius Ecclesiae*, 30, 285-305.
- Codex Iuris Canonici, Auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus; Kodeks Prawa Kanonicznego promulgowany przez papieża Jana Pawła II w dniu 25 stycznia 1983 roku. Stan prawny na dzień 18 maja 2022 roku. Zaktualizowany przekład na język polski*. 2022. Poznań: Pallottinum.
- Congregatio de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum. 2021. Responsa ad dubia su alcune disposizioni della Lettera Apostolica in forma di Motu Proprio *Traditionis custodes*. *Communicationes*, 53, 515-526.
- Congregatio pro Doctrina Fidei. Pontificia Commissio *Ecclesia Dei*. 2017. Epistula ad Praesules Conferentiarum Episcopaliū quarum interest de licentia ad celebranda matrimonia fidelium Fraternitatis Sancti Pii X. *Acta Apostolicae Sedis*, 109, 426-427.
- Congregatio pro Doctrina Fidei. Pontificia Commissio *Ecclesia Dei*. 2018. Response concerning 29 questions.
- Czarnocki, Tomasz. 2012. Zwalnianie z kary ekskomuniki *latae sententiae* za przestępstwo przerwania ciąży – aktualność problematyki. *Teologiczne Studia Siedleckie*, 9, 121-141.
- Daly, Brendan. 2018. The Suspension of Priests: Procedures to Impose and Remove the Penalty. *The Canonist*, 9(1), 40-56.
- Dzierżon, Ginter. 2021. Status kapłanów Bractwa Św. Piusa X w przedmiocie asystowania do zawierania małżeństwa w kontekście wytycznych listu Papieskiej Komisji 'Ecclesia Dei' z 27 marca 2017 roku. *Biuletyn Stowarzyszenia Kanonistów Polskich*, 34, 51-65.
- Franciscus. 2015a. Litterae Apostolicae sub plumbo datae *Misericordiae vultus*. *Acta Apostolicae Sedis*, 107, 399-420.
- Franciscus. 2015b. Littera. Iubilaeo Extraordinario *Misericordiae Adveniente*. *Acta Apostolicae Sedis*, 107, 974-976.
- Franciscus. 2016a. *Interview avec Guillaume Goubert, directeur de 'La Croix' et Sébastien Mailard, envoyé spécial à Rome*. Dostęp: 16.04.2019. http://laportelatine.org/vatican/le_pape_francois/16_05_2016_pape_et_fsspx_la_croix.php.
- Franciscus. 2016b. Litterae Apostolicae de Iubilaeo Extraordinario *Misericordiae concludendo Misericordia et misera* (20.11.2016). *Acta Apostolicae Sedis*, 108, 1311-1327.

- Franciscus. 2017. Conferenza stampa durante il volo di ritorno da Fatima. *L'Osservatore Romano* (wyd. wł.), 112, 8.
- Franciscus. 2021a. Constitutio Apostolica qua liber VI 'Codicis Iuris Canonici' reformatur *Pascite gregem Dei*. *Communicationes*, 53, 9-12.
- Franciscus. 2021b. Lettera Apostolica in forma di 'motu proprio' sull'uso della liturgia romana anteriore alla riforma del 1970 *Traditionis custodes*. *Ephemerides Liturgicae*, 135, 486-491.
- Franciscus. 2022a. *Decretum*.
- Franciscus. 2022b. Costituzione Apostolica Sulla Curia Romana e il suo servizio alla Chiesa nel mondo *Praedicate Evangelium*. *Communicationes*, 54, 9-81.
- Fraternité Sacerdotale Saint-Pie X. 2015. *Communiqué de la Maison générale sur la lettre du pape François à l'approche de l'Année sainte*. Dostęp: 04.02.2022. <https://laportelatine.org/actualite/1er-septembre-2015-confessions-communique-sur-la-lettre-du-pape-francois-a-lap-proche-de-lannee-sainte>.
- Gonçalves, Bruno. 2018a. Le mariage des fidèles fréquentant la Fraternité sacerdotale Saint-Pie X depuis la lettre du 27 mars 2017 de la commission 'Ecclesia Dei'. *L'Année Canonique*, 59, 183-199.
- Gonçalves, Bruno. 2018b. Le mariage entre forme ordinaire et forme extraordinaire: les enjeux de la lettre du 27 mars 2017 aux présidents de conférences épiscopales. *La Maison Dieu*, 292, 121-144.
- Kondratuk, Laurent. 2002. *L'usage de la juridiction supplétoire et des facultés déléguées par la Fraternité sacerdotale Saint Pie X*. Dostęp: 17.03.2020. <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-01343510/document>.
- Liber VI. *De sanctionibus poenalibus in Ecclesia*. Dostęp: 07.03.2022. https://www.vatican.va/archive/cod-iuris-canonici/latin/documents/cic_liberVI_la.pdf.
- Nguyen, Benedict. 2015. *Pope Francis' Year of Mercy Indulgence Raises Canonical Questions*. Dostęp: 04.02.2022. <https://www.ncregister.com/news/pope-francis-year-of-mercy-indulgence-raises-canonical-questions>.
- Petrucci, Pierpaolo. 2015. *Interview avec l'abbé Pierpaolo Petrucci*. Dostęp: 04.02.2022. <https://laportelatine.org/activite/nous-sommes-heureux-de-ce-geste-paternel-abbé-pierpaolo-petrucci-3-septembre-2015>.
- Pietras, Dawid. 2021. *Nadzwyczajna forma rytu rzymskiego. Status prawny liturgii i wspólnot*. Dębogóra: Wydawnictwo Dębogóra.
- Pietras, Dawid. 2022a. Status kanoniczny małżeństw zawieranych przy asystowaniu kapłanów Bractwa Kapłańskiego Świętego Piusa X (FSSPX) po wydaniu listu Papieskiej Komisji 'Ecclesia Dei' z 27 marca 2017 r. *Ius Matrimoniale*, 33(1), 79-116.
- Pietras, Dawid. 2022b. Udział wiernych we Mszy św. sprawowanej przez kapłanów Bractwa Kapłańskiego Świętego Piusa X (FSSPX) w świetle aktualnych wytycznych Stolicy Apostolskiej. *Poznańskie Studia Teologiczne*, 41, 95-118.
- Read, Gordon. 2017. Pontifical Commission 'Ecclesia Dei': Letter to the Ordinaries of the Episcopal Conferences concerned on the faculties for the celebration of marriages of the faithful of the Society Saint Pius X, with comment by Gordon Read, 'Marriage Delegation for the Priests of the Society of Saint Pius X and Jurisdiction for Marriage'. (Document and comment). *Canon Law Society Newsletter*, 190, 5-16.
- Reyes Vizcaíno, Pedro María. 2015. Relevancia canónica de los sacramentos y actos jurídicos realizados por sacerdotes de la Fraternidad Sacerdotal de San Pío X. *Forum Canonicum*, 10, 71-98.
- Rubio, Angel Dawid. 2017. Carta apostólica *Misericordia et misera* al concluir el Jubileo Extraordinario de la Misericordia, 20.11.2016. Texto. Commentario al n° 12. *Revista Española de Derecho Canónico*, 74, 279-299.
- Sélégny, Arnaud. 2015. *A propos de l'année de la miséricorde du pape François: L'Eglise de la miséricorde*. Dostęp: 04.02.2022. <https://laportelatine.org/actualite/a-propos-de-lannee-de-la-misericorde-du-pape-francois-leglie-de-la-misericorde-par-m-labbe-arnaud-selegny>.

- Skonieczny, Piotr. 2015. Sprawa aborcji: głos w dyskusji nad przestępstwem z kan. 1398 KPK. *Annales Canonici*, 2, 195-216.
- Society of Saint Pius X. 2013. *Do traditional priests have jurisdiction?*. Dostęp: 05.02.2022. http://archives.sspcx.org/SSPX_FAQs/q9_supplied_jurisdiction.htm.
- Stehlin, Karl. 2013. Kanoniczne uzasadnienie pracy Bractwa Św. Piusa X. *Zawsze Wierni*, 164, 20-21.
- Tissier de Mallerai, Bernard. 1991. *Supplied jurisdiction & traditional priests. How traditional priests can administer the sacraments when they have had their sacramental faculties removed*. Dostęp: 11.07.2019. http://archives.sspcx.org/miscellaneous/supplied_jurisdiction/supplied_jurisdiction.htm.
- Toxé, Philippe. 2015. 'Lettera del Santo Padre Francesco con la quale si concede l'indulgenza in occasione del Giubileo Straordinario della misericordia'. Présentation et commentaire. *Monitor Ecclesiasticus*, 130, 607-622.
- Zyzak, Wojciech. 2017. Teologiczno-duchowy wymiar miłosierdzia w świetle bulli *Misericordiae vultus* papieża Franciszka. W: *Odslony miłosierdzia*, red. Zofia Zarębianka i Katarzyna Dybeł, 133-146. Kraków: Wydawnictwo Naukowe UPJP2.

DAWID PIETRAS FSSP – ks. dr, członek Bractwa Kapłańskiego Świętego Piotra, inkardynowany do diecezji zielonogórsko-gorzowskiej, absolwent Wydziału Prawa Kanonicznego UKSW, sędzia sądu kościelnego w Gorzowie Wlkp., autor publikacji *Nadzwyczajna forma rytu rzymskiego. Status prawny liturgii i wspólnot*, Dębogóra 2021 oraz innych opracowań dotyczących prawa liturgicznego obrzędów z 1962 r. Prowadzi autorską stronę: www.pietrasdawid.pl.